

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ДО РОБОТИ В СІЛЬСЬКІЙ ШКОЛІ

УДК 378.013+37.013.42+372.4+37.014.65+371.314.6

Олена Біла

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНОЇ СФЕРИ ДО ОРГПРОЕКТУВАННЯ ДОБРОВІЛЬНИХ ДИТЯЧИХ І МОЛОДІЖНИХ ОБ'ЄДНАНЬ

Суспільно-політичні й економічні перетворення в Україні значно вплинули на розвиток дитячого і молодіжного руху. Йдеться, по-перше, про демонополізацію дитячих і молодіжних організацій, функціонування як всезагальних державних, так і громадських, формальних і стихійно створених об'єднань. Останні найчастіше діють для самоствердження, самозахисту та реалізації різних інтересів дітей і молоді. Вони можуть бути як соціально спрямованими, так і вкрай агресивними та руйнівними. По-друге, поряд із оновленням роботи традиційних організацій для дітей і молоді, створюються нові та відроджуються раніше зниклі виховні системи й відповідні їм об'єднання. По-третє, широку мережу молодіжних організацій сьогодні відрізняє відповідна диференціація за соціальною спрямованістю, віком і статтю, інтересами її учасників. Така мережа об'єднань значно розширилася у зв'язку з мобілізацією зусиль і досвіду студентської молоді на створення співтовариств ініціативної соціально відповідальної молоді для втілення благодійної діяльності в освітніх закладах різного типу.

Відповідно до вищезазначених обставин, підвищується роль університетської підготовки змобілізованих фахівців соціономічної сфери (соціальних педагогів, учителів, менеджерів освіти), здатних відповідально приймати організаційні рішення щодо проектування добровільних дитячих і молодіжних формувань; впровадження в умовах освітніх закладів таких оргпроектів, які б сприяли успішній соціалізації дітей і молоді, гуманізації їх взаємовідносин, оновленню організаційних форм проведення активного дозвілля, залученню до благодійної діяльності тощо.

Підкреслимо, що в Україні нормативно-правова база діяльності дитячих і молодіжних громадських організацій включає низку міжнародних і державних документів, а саме: Конвенція ООН про права дитини, Закон України «Про об'єднання громадян», Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» тощо. Для покращення виховного процесу у навчальних закладах, підвищення відповідальності фахівців соціономічного профілю у справі виховання молодого покоління, Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України були затверджені «Основні орієнтири виховання учнів 1–11 класів загальноосвітніх

закладів» (Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 1243 від 31.10.2011 р.). У цьому документі було визначено стратегію застосування проектно-технологічного підходу в організації виховного процесу дітей і молоді у позаурочний час. Проектно-технологічний підхід до організації виховного процесу забезпечує перехід від «педагогіки заходів» до педагогіки свідомого саморозвитку дітей і молоді [1].

Державним інститутом проблем сім'ї та молоді України впродовж 1991–2004 років було підготовлено низку наукових проектів з проблем розвитку молодіжного руху в Україні. Йдеться про такі проекти, як: «Генеza молодіжного руху України (особливості регіонального розвитку)» (1995–1997 роки), «Основні тенденції та особливості розвитку молодіжного руху в Україні за сучасної доби» (1997 р.), «Молодіжний рух в Україні – 2002» та ін. У той самий час, процес становлення дитячого і молодіжного руху відбувається ще у повільному ритмі на фоні негативізму учнівської молоді, відсутності вмотивованості школярів і студентів у самоорганізації змістовного дозвілля. Він переважно тримається на ініціативі учнів-лідерів, студентів-волонтерів, зацікавлених педагогів або батьків.

Таким чином, саме спеціально підготовлені фахівці соціономічної сфери покликані оптимізувати громадську діяльність дитячих і молодіжних об'єднань, застосовувати набуті знання, вміння і навички з оргпроекування для розробки та впровадження добровільних дитячих і молодіжних об'єднань. Такий аспект професійної підготовки потребує своєчасного обґрунтування та втілення.

У наукових працях учених М. Ф. Головатого, Т. Р. Гуменнікової, Є. І. Косенка, Ю. Й. Поліщука було виявлено основні тенденції розвитку дитячого та молодіжного руху в Україні. В працях В. В. Барабаша була представлена деталізована характеристика організованої частини молодіжного руху та неформальних самоорганізованих молодіжних ініціатив. Російські дослідники Е. А. Мальцева, Н. М. Костіна обґрунтували теоретичні засади педагогіки дитячого руху. Роль дорослої людини в дитячому суспільному русі вивчали Т. В. Трухачева, А. Г. Кірпи́чник, А. В. Маліновський.

Метою статті є визначення необхідності підготовки майбутніх фахівців соціономічних професій до організаційного проектування добровільних дитячих і молодіжних об'єднань. Завдання статті полягають у систематизації результатів започаткованих організаційно-проектних ініціатив студентів з акцентом на їх втілення у дитячих і молодіжних установах різного типу.

На основі аналізу та узагальнення наукових джерел (М. Ф. Головатого, Е. А. Мальцевої, Ю. Й. Поліщука), ми дійшли висновку, що *молодіжне об'єднання* – це громадське формування, в якому самостійно або поруч із дорослими об'єднуються неповнолітні громадяни

підліткового й юнацького віку для спільної діяльності, що задовольняє інтереси, потреби, запити молодих людей, їх соціальні, духовні, моральні, навчальні, виховні та творчі потреби. До молодіжних об'єднань можуть бути віднесені різноманітні формальні (офіційно оформлені) та неформальні (самоорганізовані) спілки, клуби, команди, загони, інші формування, а також асоціації (союзи) з таких об'єднань. Найбільш розповсюджену групу молодіжних об'єднань утворюють саме такі, що не мають політичного підґрунтя і займаються переважно *благодійницькою діяльністю*, розв'язанням екологічних, культурних, художньо-творчих, побутових та інших проблем дітей і молоді. В Україні вони представляють новий соціальний рух – неофіційну, небюрократизовану мережу молодіжних об'єднань благодійного спрямування, що функціонують як на місцевих, так і на всеукраїнському рівнях та визначають для розв'язання конкретні локальні завдання. За *організаційною формою* це можуть бути: підліткові та молодіжні групи, волонтерські загони, самодіяльні об'єднання молоді найрізноманітнішої спрямованості (групи охорони пам'яток історії і культури, асоціації творчої молоді, групи відпочинку, спортивно-оздоровчі й миротворчі об'єднання, хоббі-клуби тощо). Такі об'єднання, як суб'єкти суспільних перетворень, виступають виразниками дитячих і молодіжних сподівань; посередниками між державними органами й шкільною (студентською) молоддю; організаторами щодо розв'язання дитячих і молодіжних проблем; інструментами залучення самої молоді до розв'язання власних і загальнодержавних соціальних проблем; підґрунтям для підготовки фахівців соціономічної сфери, громадських діячів.

Оргпроекування в менеджменті визначається як спеціальний вид діяльності з дослідження, розробки та впровадження оргпроектів; створення, вдосконалення та перебудови структур організацій, систем управління ними [2]. До сучасних напрямків оргпроекування слід віднести проектування організаційних нововведень. Під організаційним проектуванням добровільних дитячих і молодіжних об'єднань ми розуміємо спеціальний вид професійної діяльності майбутніх фахівців соціономічної сфери з індивідуальної та групової розробки проектів широкого спектру громадських формувань дітей і молоді благодійного спрямування (волонтерських загонів, шкіл, таборів; професійно-спрямованих, миротворчих та інших об'єднань, клубів, гуртків, студій тощо); побудови оптимальної організаційної структури добровільного об'єднання, що сприяє ефективній реалізації стратегічних програм благодійної діяльності на локальному, державному та міжнародному рівнях.

Формуючий вплив на процес підготовки майбутніх соціономістів до оргпроекування дитячих і молодіжних об'єднань надають передбачені у навчальних планах вищих закладів освіти такі нормативні курси, як:

«Соціальна молодіжна політика», «Соціально-педагогічна робота у сфері дозвілля», «Технології соціальної роботи в зарубіжних країнах». Такі дисципліни змістовно віддзеркалюють цілеспрямований вплив на оволодіння студентами знаннями про реалізацію молодіжної політики через соціальну інфраструктуру; класифікацію дитячих і молодіжних рухів у різних країнах; своєрідність професійної діяльності керівників дитячих і молодіжних об'єднань. У межах низки нормативних дисциплін («Методика роботи з дитячими та молодіжними організаціями», «Методика організації волонтерського руху», «Технологія соціально-педагогічної роботи за місцем проживання») передбачено оволодіння студентами знаннями та вміннями планувати й впроваджувати соціальні проекти і програми в умовах діючих організацій; підтримувати ініціативи дітей і молоді як членів організацій; розробляти волонтерські проекти тощо.

Поряд з цим, згідно вимог державного стандарту вищої професійної освіти Росії, у навчальні плани підготовки майбутніх соціальних працівників у Північно-Західній академії державної служби введено: курс «Прогнозування, проектування, моделювання в соціальній роботі» (у зміст якого включено тему «Цільовий метод оргпроекування діяльності соціальних закладів»); спецкурси «Теорія організацій і оргпроекування», «Методологія і технологія організаційного проектування» [3].

Підкреслимо, що суттєвий вплив на оволодіння студентами знаннями та вміннями з оргпроекування благодійних об'єднань, стимулювання проектних ініціатив студентів має практико-зорієнтована організація навчального процесу у руслі вищезазначених нормативних дисциплін поряд із введенням авторських елективних курсів «Першооснови соціально-педагогічного проектування», «Основи формування проектної команди фахівців соціономічної сфери», «Управління соціально-педагогічними проектами». Йдеться про спеціальну розробку комплексу індивідуальних навчально-дослідницьких завдань з акцентом на їх втілення студентськими проектними командами в умовах соціально-педагогічної практики в освітніх установах різного типу; реалізацію організаційного проектування у рамках дипломних і магістерських досліджень; оптимізацію роботи студентського самоврядування у контексті підтримки та стимулювання благодійності молоді. Зокрема, студентами 3–5 курсів і магістратури Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського, які здобувають спеціальність «соціальна педагогіка», були розроблені та втілені такі оргпроекти благодійного спрямування, як:

1. *Проект молодіжного квест-клубу «Лови яскраве життя», що був відзначений в номінації «Творчий задум соціального проекту» на II етапі Всеукраїнської студентської олімпіади зі спеціальності «Соціальна педагогіка» у Глухівському національному педуніверситеті*

ім. О. Довженка (29.03–31.03 2012 р.). У рамках цього проекту в Одеській спеціалізованій школі № 40 студенти 3 курсу застосували нову форму організації дозвілля учнів – молодіжний квест-клуб. Йдеться про реалізацію таких проектних заходів, як: спільна розробка з учнями та затвердження сценарію та маршруту квесту із шкільною адміністрацією; реєстрація квест-команд, проведення тренінгів й інструктажів для лідерів команд; проведення квест-змагань. Підготовчий тренінг для учнів-квесторів «Є така професія – квестор» поєднував три модулі: тренінг на інтеграцію команди квесторів, тренінг «Світ молодіжної гри у форматі квесту» й тренінг «Я – квестор, а це означає...» (для збагачення рольового ресурсу лідерів квест-клубу, старшокласників-квест-авторів (розробників сценаріїв квестів й творчих інтерпретаторів апробованих квестів), старшокласників-квест-фандрейзингів (які залучають і вводять нових учасників у квест-клуб, взаємодіють із шкільною адміністрацією, спонсорами для проведення квестів). Реалізовані молодіжні квести відрізнялися за цільовою спрямованістю, сценаріями, маршрутами тощо.

2. *Проект профорієнтаційної арт-студії* для старшокласників було впроваджено студентами 5 курсу в Одеській ЗОШ № 58. З метою надання допомоги учням у професійному самовизначенні, майбутні соціономісти підготували для них студійні арт-заняття з тем: «Маска, як частина нашого «Я», «Фото-техніки, ігри, вправи для колективної роботи», «Маріонетка, як метафора, або мистецтво керувати собою», «Колаж оновленої реальності або мрії». Вони також застосували арт-терапевтичну техніку «Образ професії» для усвідомлення старшокласниками колективного образу майбутньої професії та свого місця у визначеній професійній сфері.

3. *Проект клубу для дівчат* старших класів «*Мамина абетка*» був впроваджений студентами магістратури в Анатоліївській ЗОШ I–III ступенів Березівського району Одеської області. Назва клубу «*Мамина абетка*» віддзеркалює три ключові позиції, за якими передбачалася клубна робота: «*Абетка морального і фізичного здоров'я для майбутньої матері*», «*Абетка сімейного затишку і виховних традицій*», «*Правова абетка*».

4. *Проект добровільного молодіжного об'єднання туристичних послуг «Одисей»* було впроваджено в державному навчальному закладі «*Одеське Вище професійне училище морського туристичного сервісу*». Мета створення проекту студентами магістратури полягала в тому, щоб забезпечити умови для вдосконалення підготовки учнів, які навчаються за професією «*Агент з організації туризму*» та сприяти професійному самовизначенню учнів у різних сферах надання туристичних послуг. Студенти активізували соціально-спрямовану діяльність учнів училища шляхом організації заочних екскурсій, міських і виїзних ознайомчих екскурсійних програм для різних цільових груп (молодших школярів, підлітків, учнів училища з малозабезпечених сімей); стимулювали пропозиції учнів щодо розробки нових маршрутів екскурсій та внутрішніх

турів вихідного дня, надання додаткових туристичних послуг.

5. З метою підвищення соціальної відповідальності майбутніх фахівців, їх консолідації для розвитку студентського благодійництва, структура студради Південноукраїнського національного педуніверситету була розширена завдяки спеціально розробленому організаційному нововведенню – *сектору благодійної роботи*. Студенти, відповідальні за роботу сектору, здійснюють соціальне партнерство з урядовими і неурядовими молодіжними організаціями, благодійними фондами для реалізації благодійних проектів; підтримують соціальні ініціативи студентів, які реалізують благодійні проекти, концерти, тренінги, акції; залучають студентів до участі в молодіжних програмах, форумах, фестивалях, що розширюють їх можливості взаємодіяти з іншими студентами, стимулюють їх до саморозвитку, творчої самореалізації, бажання наповнити своє життя змістовно-цінним змістом і збагатити цікавими подіями.

Професійна підготовка студентів до оргпроекування сприяла підвищенню їх вмотивованості у створенні нових організаційних структур благодійних об'єднань; зацікавленості в їх упровадженні в освітніх закладах. На наступному етапі слід розглянути методи і форми підготовки студентів до оргпроекування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Основні орієнтири виховання учнів 1–11 класів загальноосвітніх закладів (Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 1243 від 31.10.2011 року). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/24565.
2. Солянкина Л. Н. Организационное проектирование (стадии и методы проектирования) // Делопроизводство. – 2006. – № 1. – С. 66–72.
3. Прогнозирование, проектирование, моделирование в социальной работе [Электронный ресурс] : учебно-метод. компл. / ФГОУ ВПО «Северо-Западная академия государственной службы» ; авт. Т. В. Шипунова, О. А. Антончева, Г. М. Цинченко. – СПб : Изд-во СЗАГС, 2010 – Режим доступа : http://szags.ru/index.phtml?id_page=177.